

Nezavisnost i nepristranost sudova prema članku 6. Europske konvencije o ljudskim pravima: temeljno pravno načelo

Grbić, Sanja

Source / Izvornik: **Harmonius : Journal of legal and social studies in South East Europe, 2017, VI, 94 - 107**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:716950>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-03**

PRAVI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

*Dr Sanja Grbić**

NEZAVISNOST I NEPRISTRANOST SUDOVA PREMA ČLANKU 6 EUROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA: TEMELJNO PRAVNO NAČELO

Nezavisnost i nepristranost sudova predstavlja osnovu trodiobe vlasti te je kao takvo temeljno pravno načelo koje doista omogućava u teoriji i praksi nezavisnost i nepristranost sudova. U ovom radu autorica poseban naglasak stavlja na važnost čl. 6 Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koji govori o pravu na pošteno suđenje pred nezavisnim i nepristranim sudom. Složenost predmeta istraživanja dovela je do korištenja metodološkog pristupa kojim se analizira sudska praksa Europskog suda za ljudska prava u odnosu na nezavisnost i nepristranost sudova prema čl. 6. Ta sudska praksa uspostavila je mnogobrojne principe i kriterije koji omogućavaju ostvarenje i poboljšanje provođenja ovog temeljnog pravnog načela.

Ključne reči: *Sud. – Nezavisnost. – Nepristranost. – Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.*

1. UVOD

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: EKLJP) potpisana je 4. studenog 1950., a stupila je na snagu 3. rujna 1953. nakon što ju je ratificiralo deset prvobitnih država članica. Danas su svih 47 država članica Vijeća Europe ujedno i stranke EKLJP-e. U većini država članica, kao i u Hrvatskoj, EKLJP inkorporirana je u nacionalni pravni sustav te po pravnoj snazi nadilazi zakone. Ona je živi instrument i ovisi o sudskoj praksi Europskog suda za ljudska prava (dalje: ESLJP). Stoga, primjena EKLJP-e povlači i primjenu sudske prakse ESLJP čime dolazi do usvajanja novih pravila koja odgovaraju novonastalim potrebama.

* Autorica je docentica na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, Hrvatska, sgrbic@pravri.hr.

Pravo na pošteno suđenje prema čl. 6 EKLJP je jedno od najznačajnijih prava, pa je tako ono najčešći predmet postupaka koji se vode pred ESLJP-om, a i članak u odnosu na koji je utvrđeno najviše povreda EKLJP. Stoga je ESLJP razvio opsežnu praksu u tumačenju ovoga prava. Tako je još u predmetu iz 1970. *Delcourt protiv Belgije*¹ autonomno tumačio pojam sud:

„U demokratskom društvu u smislu EKLJP-e, pravo na pošteno provođenje pravde zadržava tako značajno mjesto da restriktivno tumačenje čl. 6, st. 1 ne bi odgovaralo cilju i svrsi te odredbe.“

Čl. 6 sastoji se od dva dijela raspoređena u tri stavka. Prvi dio iz prvog stavka definira načela sudskog postupka uopće, a drugi dio koji obuhvaća njegov drugi i treći stavak odnosi se na načela kaznenog postupka. Prava zajednička građanskim i kaznenim postupcima mogu se razvrstati u tri značajne cjeline, a to su pravo na pristup sudu, pravo na postupak odgovarajuće kvalitete i pravo na zakonom ustanovljeni, nezavisan i nepristran sud. Tako će u ovom radu biti obrađeno pravo na nezavisan i nepristran sud koje je jedno od temeljnih načela u pravnom sustavu Republike Hrvatske, a na čiji je razvoj i zaštitu uvelike utjecala i sudska praksa ESLJP.

EKLJP je stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku 5. studenog 1997. te je prema čl. 134 Ustava Republike Hrvatske² po pravnoj snazi iznad zakona. U Republici Hrvatskoj državna vlast temelji se na trodiobi vlasti: zakonodavna, izvršna i sudska. Kako bi se to doista i ostvarilo bitno je da je sudska vlast organizacijski samostalna i funkcionalno nezavisna. Sve to jamči i Ustav RH koji kaže da sudsku vlast obavljaju sudovi te da je ona samostalna i nezavisna. Također, određeno je i da sudovi sude na temelju Ustava, zakona, međunarodnih ugovora i drugih važećih izvora prava. Međutim, ovako postavljeno ustavno uređenje nezavisnosti sudske vlasti da bi doista bilo zajamčeno u praksi mora biti zakonski uređeno, a sa time moraju biti usklađena i konkretna politička i pravna praksa. Stoga, ocjena nezavisnosti sudske

1 *Delcourt protiv Belgije*, presuda, 17. siječnja 1970, br. 2689/65.

2 Ustav Republike Hrvatske – Ustav RH, *Narodne novine*, br. 56/1990, 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014, čl. 134: „Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava.“

vlasti neće ovisiti samo o njezinom ustavnom uređenju već i o načinu primjene i uređenju tog temeljnog načela u praksi gdje je veliku ulogu odigrala i praksa ESLJP. Tako će posljednje poglavlje ovoga rada biti usmjereno na presude ESLJP u odnosu na Hrvatsku kao i na objašnjenje posljedica do kojih je došlo u hrvatskom sudbenom sustavu zbog utvrđenja povrede čl. 6, tj. nezavisnosti i nepristranosti sudova.

2. POJAM SUDA PREMA AUTONOMNOM TUMAČENJU ESLJP

Prema čl. 6 EKLJP³ svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni nezavisni i nepristrani sud ispita njegov slučaj. Stoga je ESLJP u predmetu *Belilos protiv Švicarske*⁴ istaknuo:

„...pojam sud/tribunal određen je njegovom sudskom funkcijom što znači da on odlučuje o predmetu u okviru svoje nadležnosti, na temelju vladavine prava, a nakon provedenog postupka koji mora biti reguliran odgovarajućim propisima... Pojam suda/tribunala mora ispunjavati i sljedeće zahtjeve – nezavisnost, posebice od egzekutive; nepristranost; određeno vremensko trajanje mandata njegovih zaposlenika; postojanje postupovnih jamstava – od kojih se nekoliko nalazi i u tekstu čl. 6, st. 1.“

Bitno obilježje suda je njegova nadležnost u donošenju pravno obvezujućih odluka. Prema svom sastavu sud može biti sastavljen većinom ili u cijelosti od osoba koje nisu profesionalni suci, primjerice javni službenici i pripadnici oružanih snaga mogu biti članovi upravnih i disciplinskih sudova.⁵

Nadalje, čl. 6 određeno je kako mora postojati zakonom ustanovljeni sud, pa organizacija sudstva mora biti regulirana zakonom. Također, moguće je zakonom delegirati na izvršnu vlast ovlast za formiranje dijelova sudske organizacije, primjerice posebnih sudskih tijela, pod uvjetom da se propišu odgovarajuća jamstva kako bi se spri-

3 Čl. 6, st. 1: „Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni nezavisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj...“

4 *Belilos protiv Švicarske*, presuda, 29. travnja 1988., br. 10328/83.

5 D. J. Harris *et al.*, *Law of the European Convention on Human Rights*, Oxford 2009, 285–286.

ječila proizvoljnost. Niti jedan sudski postupak ne može se isključiti iz ove odredbe, pa i ako se radi o posebnom sudu⁶ što je utvrđeno u predmetu *Zand protiv Austrije*.⁷

Stoga, određena tijela koja ne potpadaju pod pojam suda prema nacionalnom pravu, smatraju se sudovima prema čl. 6 u skladu s autonomnim tumačenjem ESLJP. Izraz tribunal, preveden u Hrvatskoj kao „sud“, ne znači da osobe i tijela koje vode postupak formalno pripadaju državnoj sudbenoj vlasti, ali se traži da u konkretnom slučaju imaju svojstva nezavisnosti i nepristranosti te da njihovo ustrojstvo i rad budu propisani unaprijed određenim pravilima.⁸ Tako se mogu smatrati nezavisnim i nepristranim sudom određena vojna ili zatvorska disciplinska tijela, profesionalni arbitražni sudovi i sl.⁹

2.1. Nezavisnost suda

O nezavisnosti i nepristranosti ESLJP često odlučuje zajednički, jer su međusobno vrlo povezani. Najčešće među njima ne postoji jasna granica. Tako odlučivanje ESLJP o nezavisnosti sudova često dovodi i do rasprave o njegovoj nepristranosti i obrnuto.

Uobičajeno je da se sudovi smatraju nezavisnim tijelima te se njihova nezavisnost rijetko ispituje. Nezavisnost se najčešće dovodi u pitanje kada se radi o odlučivanju nesudskih tijela.¹⁰ Takva tijela, također, mogu odlučivati o građanskim pravima i obvezama ili o kaznenoj optužnici iz čl. 6. U predmetu *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*¹¹ ESLJP je naveo što uzima u obzir pri razmatranju zahtjeva nezavisnosti:

6 *Ibid.*, 70.

7 *Zand protiv Austrije*, presuda, 16. svibnja 1977., br. 7360/76.

8 A. Uzelac, „Pravo na pošteno suđenje: opći i građansko-pravni aspekti čl. 6., st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda“, *Uskladenost hrvatskog zakonodavstva i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* (ur. I. Radačić), Zagreb 2010, 95.

9 Vid. npr. *Sramek protiv Austrije*, presuda, 26. siječnja 1984., br. 8790/79, *Ettl protiv Austrije*, presuda, 23. travnja 1987., br. 9273/81 i *Lithgow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 8. srpnja 1986., br. 9006/80, 9262/81, 9263/81, 9265/81, 9266/81, 9313/81 i 9405/81.

10 W. M. Janis *et al.*, *European Human Rights law, Text and materials*, Oxford 2008, 783.

11 *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 28. lipnja 1984, br. 7819/77 i 7878/77.

„Pri odlučivanju je li tijelo nezavisno – konkretno od izvršne vlasti i stranaka u postupku – ESLJP ispituje način na koji se izabiru suci, trajanje njihovog mandata, postojanje zaštite od vanjskih pritisaka te doima li se takvo tijelo nezavisnim.“¹²

2.1.1. Sastav suda i imenovanje sudaca

U tekstu čl. 6 ne navodi se kakav točno sastav suda mora biti. To je detaljno razrađeno sudskom praksom ESLJP te je usko vezano uz autonomno tumačenje pojma sud o kojem je bilo riječi na početku ovog poglavlja. Stoga, sud se može sastojati od sudaca, sudaca i porotnika, a postoje i druge kombinacije.¹³

U predmetu *Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*¹⁴ ESLJP je utvrdio da prisutnost sudaca ili pravno obrazovanih članova u sudskom tijelu najčešće predstavlja ispunjenje zahtjeva nezavisnosti. U *Langborger protiv Švedske*¹⁵ je naveo:

„Kada su pojedinci kvalificirani za rješavanje pojedinog pitanja, i kada nema subjektivnih razloga za sumnju u njihov osobni integritet, važno je sačuvati izgled objektivne nezavisnosti i nepristranosti.“

Taj kriterij poglavito zahtijeva da oni koji odlučuju o pojedinom pitanju ne smiju biti u vezi s bilo kojom od stranaka u postupku, što je i česta osnova za odlučivanje o pristranosti sudaca. Primjerice, u predmetu *Pescador Valero protiv Španjolske*¹⁶ sudac je bio zaposlen i kod stranke u postupku, a u *Sigurdsson protiv Islanda*¹⁷ suprug sutkinje bio je dužnik jedne od stranaka što je bio dostatan razlog ESLJP-u za utvrđivanje povrede čl. 6.¹⁸

Kada ESLJP ispituje je li došlo do povrede nezavisnosti zbog načina na koji su imenovani suci onda činjenica da djelatnike suda ili sudskih tijela izabire izvršna vlast sama po sebi ne predstavlja povredu

12 D. J. Harris *et al.*, *op. cit.* fn. 5, 287.

13 D. Gomien, D. Harris, L. Zwaak, *Law and practice of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*, Strasbourg 1996, 169–170.

14 *Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*, presuda, 23. lipnja 1981., br. 6878/75 i 7238/75.

15 *Langborger protiv Švedske*, presuda, 22. lipnja 1989, br. 11179/84.

16 *Pescador Valero protiv Španjolske*, presuda, 17. lipnja 2003, br. 62435/00.

17 *Sigurdsson protiv Islanda*, presuda, 10. ožujka 2003, br. 39731/98.

18 D. Gomien, *Europska konvencija o ljudskim pravima*, Rijeka 2007, 92.

EKLJP-e.¹⁹ U predmetu *Zand protiv Austrije*²⁰ ESLJP zaključio je da je za povredu nezavisnosti sudaca, zbog načina na koji se oni izabiru, potrebno dokazati da je: „način na koji je sudac izabran nezadovoljavajući u cijelosti ili da je sastav suda takav da bi mogao utjecati na donošenje odluke u konkretnom predmetu.“²¹

2.1.2. Trajanje mandata sudaca

Nezavisnost sudaca uvjetovana je trajanjem njihova mandata te ako su suci ili osobe koje odlučuju u drugim sudskim tijelima izabrane na vremenski određeni mandat, takav postupak predstavlja jamstvo nezavisnosti. Koliko dugo će to razdoblje biti ovisi o konkretnim okolnostima svakog pojedinog predmeta o kojemu ESLJP raspravlja i nije izričito utvrđeno. U predmetu *Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*²² mandat članova Žalbenog vijeća u trajanju od šest godina predstavljao je jamstvo nezavisnosti. U *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*²³ odlučivalo se o nezavisnosti zatvorskog odbora koji se birao na tri godine. Iako je to relativno kratko vrijeme, ESLJP je uzeo u obzir činjenicu da je to neplaćeni posao i da je teško doći do volontera koji bi ga obavljali. To vremensko razdoblje bilo je dovoljno za osiguranje nezavisnosti njegovih članova pa nije došlo do povrede čl. 6.

2.1.3. Postojanje zaštite od vanjskih pritisaka

Odredba o nezavisnosti i nepristranosti temelji se na načelu dio-be vlasti te se ni zakonodavna ni izvršna vlast ne smiju miješati u djelovanje sudova. U predmetu *Beaumartin protiv Francuske*²⁴ ESLJP je utvrdio: „Samo tijelo koje ima punu jurisdikciju i zadovoljava mnogobrojne zahtjeve, između kojih je i zahtjev nezavisnosti od izvršne vla-

19 Vid. primjerice, *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 28. lipnja 1984., br. 7819/77 i 7878/77, *Belilos protiv Švicarske*, presuda, 29. ožujka 1988., br. 10328/83.

20 *Zand protiv Austrije*, presuda, 16. svibnja 1977., br. 7360/76.

21 D. J. Harris *et al.*, *op. cit.* fn. 5, 287.

22 *Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*, presuda, 23. lipnja 1981., Serija A, br. 43.

23 *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 28. lipnja 1984., br. 7819/77 i 7878/77.

24 *Beaumartin protiv Francuske*, presuda, 24. studeni 1994., br. 15287/89.

sti, a i nezavisnost od stranaka u postupku, može se nazvati sudom u smislu čl. 6.“

2.1.4. Vanjski dojam nezavisnosti tijela koje odlučuje

U predmetu *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*²⁵ ESLJP je postavio kriterij prema kojemu se odlučuje doima li se tijelo koje odlučuje o predmetu nezavisnim. To je tzv. objektivni kriterij. Zahtjevi koji proizlaze iz takvog kriterija uglavnom su institucionalne naravi i traže odvojenost vlasti u okviru ustavnog uređenja države. Tu je bitan položaj suca: ako vlada ili druga tijela vlasti mogu smjenjivati suce, njihova institucionalna nezavisnost bit će povrijeđena. Nadalje, nezavisnost će biti dovedena u pitanje i kada su suci ili sudovi pod utjecajem ili nadzorom nesudskih tijela. Do toga će doći i ako postoji nadzor nad plaćama sudaca, mogućnost izdavanja uputa sudovima drugih vlasti, ili prijetnje sucima da će ih se premjestiti na druga radna mjesta, ako njihove odluke ne budu sukladne s očekivanjima ili navedenim uputama.²⁶ Međutim, ako dođe do povrede nezavisnosti tijela koje odlučuje zbog vanjskog dojma nezavisnosti, onda ipak neće doći do povrede čl. 6, ako njegove odluke može preispitati sudsko tijelo koje ima punu jurisdikciju i potpada pod pojam suda prema sudskoj praksi ESLJP.²⁷

U *Procola protiv Luksemburga*²⁸ sudac je obavljao i savjetodavnu i sudsku dužnost u istom predmetu. U *McGonnell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*²⁹ sudac koji je predsjedao u žalbenom postupku koji se vodio zbog postupka planiranja, sudjelovao je i u usvajanju takvog razvojnog plana unutar parlamenta te je ESLJP i tu utvrdio povredu nezavisnosti.³⁰

Zaključno, kada ESLJP primjenjuje objektivni kriterij u odlučivanju doima li se tijelo koje odlučuje nezavisnim onda detaljno ispituje

25 *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 28. lipnja 1984, br. 7819/77 i 7878/77.

26 D. Gomien, D. Harris, L. Zwaak, *op. cit.* fn. 13, 169.

27 P. Leach, *Taking a Case to European Court of Human Rights*, Oxford 2011, 289.

28 *Procola protiv Luksemburga*, presuda, 28. rujna 1995, br. 14570/89.

29 *McGonnell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 8. veljače 2000, br. 28488/95.

30 M. Nuala, C. Harby, *The right to a fair trial, A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks*, No. 3., Strasbourg 2006, 288.

činjenice svakog konkretnog predmeta i tek tada primjena objektivnog kriterija može dovesti do odluke o povredi nezavisnosti.

2.2. Nepristranost suda

Sud ne smije biti opterećen predrasudama u vezi s odlukom koju donosi. U sudnici ne smije biti pod utjecajem vanjskih informacija, stajališta javnosti ili nekog drugog pritiska. Svoje mišljenje treba isključivo temeljiti na onome što je izneseno na suđenju.

Nepristranost pretpostavlja nepostojanje predrasuda ili pristranosti kao što je to utvrđeno u predmetu *Piersack protiv Belgije*.³¹ U predmetu *Hauschildt protiv Danske*³² ESLJP je postavio dva kriterija prema kojima procjenjuje je li došlo do povrede nepristranosti:³³

„Postojanje nepristranosti u smislu čl. 6, st. 1 mora biti utvrđeno prema subjektivnom kriteriju, što znači na temelju osobnog uvjerenja suca koji odlučuje o predmetu, i na temelju objektivnog kriterija kojim se isključuje postojanje bilo kakve opravdane sumnje u njegovo takvo odlučivanje.“

Da bi se dokazala subjektivna nepristranost, ESLJP zahtijeva dokaze konkretne pristranosti. Osobna nepristranost sudaca pretpostavlja se dok se ne dokaže suprotno. Ovo je vrlo snažna pretpostavka i u praksi ju je vrlo teško dokazati.

Kada je riječ o objektivnom kriteriju, ESLJP je u predmetu *Fey protiv Austrije*³⁴ iznio:

„U okviru objektivnog kriterija mora se odrediti, u potpunosti odvojeno od osobnog ponašanja suca, postoje li činjenice koje mogu dovesti u sumnju njegovu nepristranost. U tom pogledu čak i dojam može imati izvjesnu važnost. Ono što je ovdje važno je povjerenje koje sudovi u demokratskom društvu moraju ulijevati javnosti...“

U svojoj praksi ESLJP je u više navrata istaknuo, da se svaki sudac za kojeg postoji legitiman razlog za bojazan da nije nepristran, mora povući.³⁵

31 *Piersack protiv Belgije*, presuda, 1. listopada 1982, br. 8692/79.

32 *Hauschildt protiv Danske*, presuda, 24. svibnja 1989, br. 10486/83.

33 Vid. *Driza protiv Albanije*, presuda, 13. studeni 2007, br. 33771/02.

34 *Fey protiv Austrije*, presuda, 24. veljače 1992, br. 14396/88.

35 L. Loucaides, *Judge Loukis Loucaides: an alternative view on the jurisprudence of the European Court of Human Rights: a collection of separate opinions*

2.2.1. Različite uloge sudaca

U velikom broju predmeta u kojima je ESLJP odlučivao o nepristranosti radilo se o situacijama u kojima su suci imali različite uloge tijekom postupka.³⁶ Većinom se radilo odlučivanju o nepristranosti u kaznenim postupcima, ali daljnjom sudskom praksom ESLJP ti kriteriji i načela protegnuli su se i na građanske postupke.

U predmetu *Piersack protiv Belgije*³⁷ sudac koji je sudio u postupku protiv podnositelja prije toga bio je član odjela koji je proveo i istragu u tom predmetu te podnio tužbu protiv njega. ESLJP smatrao je da je time došlo do povrede čl. 6 i to na temelju povrede objektivnog kriterija: „ako pojedinac obavlja dužnosti u uredu državnog odvjetnika, a kasnije odlučuje o istom predmetu u ulozi suca onda je opravdan strah javnosti da takav sudac neće zadovoljiti zahtjeve nepristranosti.“ Stoga je zaključio kako nije zadovoljen zahtjev nepristranosti, jer sastav suda koji je trebao odlučiti o optužbi ide u prilog tužiteljstvu.³⁸

U presudama koje su uslijedile nakon predmeta *Piersack* ESLJP je ispitivao prethodni angažman sudaca prilikom odlučivanja o meritumu predmeta što utječe na njegovu nepristranost povodom donošenja odluke. Tu je utvrđivao je li već u tom stadiju postupka stvorio odluku o podnositeljevoj krivnji.

U *Hauschildt protiv Danske*³⁹ ESLJP je utvrdio da je sudac donosio prethodne odluke u kaznenom postupku, uključujući i odluku o pritvoru, a nakon toga odlučivao i o meritumu samog predmeta. U Danskoj, za razliku od Belgije ne postoji istražni sudac. Istragu i progon počinitelja kaznenih djela u potpunosti provodi policija i tužiteljstvo. Sudac u tom stadiju postupka odlučuje samo jesu li predloženi dokazi koji opravdavaju pritvaranje. Tu je sudac nekoliko puta odlučivao o produženju pritvora na temelju izričito utvrđene sumnje te je stoga došlo do povrede čl. 6.

U predmetu *Delcourt protiv Belgije*⁴⁰ podnositelj se žalio na ovlasti *Avocate generale*, člana državnog odvjetništva u Belgiji. On je od-

(1998–2007), Leiden, Boston 2008, 121–122.

36 M. Nuala, C. Harby, *Pravo na pošteno suđenje*, Sarajevo 2005, 66–67.

37 *Piersack protiv Belgije*, presuda, 1. listopada 1982, br. 8692/79.

38 Vid. Berger, L. V. Petiti, *Jurisprudence de la Cour Européenne des droits de l'homme*, Paris 2007, 233.

39 *Hauschildt protiv Danske*, presuda, 24. svibnja 1989, br. 10486/83.

40 *Delcourt protiv Belgije*, presuda, 17. siječnja 1970, br. 2689/65.

lučivao o žalbi koju je donio belgijski Kasacijski sud u kaznenom postupku protiv podnositelja. *Avocate generale* podnio je svoje mišljenje o predmetu nakon saslušanja stranaka te je sudjelovao u odlučivanju tog suda. ESLJP je smatrao da takvo postupanje nije ugrozilo nezavisnost i nepristranost Kasacijskog suda. Utvrdio je da odjel ureda državnog odvjetnika koji je sudjelovao u odluci suda nije ovisio o odjelu tog ureda koji je bio zadužen za progon podnositelja. Kao takav bio je nepristran savjetnik sudu. Međutim, 1991. takav belgijski postupak uspješno je osporen pred ESLJP-om u predmetu *Borgers protiv Belgije*.⁴¹

Stajalište koje je ESLJP zauzeo u predmetu *Borgers* prošireno je i na građanske predmete u *Lobo Machado protiv Portugala*.⁴² Tu je zamjenik državnog odvjetnika podnio Vrhovnom sudu prethodnu preporuku na žalbu i sudjelovao u odlučivanju povodom te žalbe.⁴³

Stoga, sama činjenica da je sudac prethodno imao veze s podnositeljem ne predstavlja automatski povredu čl. 6. Potrebne su posebne pretpostavke koje su detaljno razrađene u ovom radu i na temelju kojih ESLJP utvrđuje povredu čl. 6.

3. SUDSKA PRAKSA ESLJP-A U ODNOSU NA HRVATSKU

Od trenutka stupanja na snagu ESLJP u Republici Hrvatskoj pa do kraja 2016. doneseno je ukupno 349 presuda. Od toga 92 presude odnosile su se na povredu prava na pošteno suđenje, a još 96 presuda na povredu prava na pošteno suđenje u razumnom roku. Ovdje će biti ukratko iznesene najvažnije presude u kojima je ESLJP utvrdio povredu nezavisnosti i nepristranosti sudova u odnosu na Hrvatsku te što je Hrvatska poduzela da te povrede ispravi.

U predmetu *Mežnarić protiv Hrvatske*⁴⁴ podnositelj se žalio da je lišen svoga prava na suđenje nepristranog suda jer je o njegovoj ustavnoj tužbi odlučilo vijeće sudaca u kojem je bio sudac M. V., iako su i on, a kasnije i njegova kćer, zastupali protivnike podnositelja. Prema praksi ESLJP, postojanje nepristranosti prema čl. 6 mora biti utvrđeno prema

41 *Borgers protiv Belgije*, presuda, 30. listopada 1991, br. 12005/86.

42 *Lobo Machado protiv Portugala*, presuda, 20. veljače 1996, br. 15764/89.

43 W. M. Janis *et al.*, *op. cit.* fn. 10, 769–774.

44 *Mežnarić protiv Hrvatske*, presuda, 15. srpnja 2005, br. 71615/01.

subjektivnom i objektivnom kriteriju. Glede subjektivnog kriterija, osobna nepristranost suca mora se pretpostaviti dok se ne dokaže suprotno. U ovome predmetu podnositelj nije dostavio nikakve dokaze o tome, te nije bilo ničega što bi ukazalo na osobnu pristranost suca M. V. Glede objektivnoga kriterija, mora se utvrditi postoje li, sasvim odvojeno od ponašanja suca, provjerljive činjenice koje mogu potaknuti dvojbu glede njegove nepristranosti. To podrazumijeva da je, pri odlučivanju postoji li u nekom predmetu legitiman razlog za bojazan da neki sudac nije nepristran, stav dotične osobe važan, ali ne i odlučan. Ono što je odlučno jest to može li se ta bojazan smatrati objektivno opravdanom. Odnosno, „ne samo da se pravda mora izvršavati, mora se i vidjeti da se ona izvršava“. Činjenica da je sudac djelovao u različitim svojstvima u istome predmetu može u određenim okolnostima kompromitirati nepristranost suda. ESLJP je utvrdio da se u ovome se predmetu radilo o dvostrukoj ulozi suca u samo jednom postupku, a uz to povredi nepristranosti doprinijela je i činjenica da je kćer suca M. V. zastupala protivnika podnositelja.

ESLJP se u presudi *Mežnarić* pozvao na odredbe Ustavnog zakona o Ustavnom sudu i Zakona o parničnom postupku iz 1999. koje su govorile o izuzeću sudaca i tako omogućavale nepristranost sudova. Ovdje je bitno istaknuti da ESLJP ne ispituje koliko su uistinu odredbe hrvatskoga zakonodavstva omogućavale nepristranost u skladu s odredbama EKLJP-e, ali je ipak nužno to istaknuti budući da su navedene odredbe izmijenjene Zakonom o Ustavnom sudu iz 2002., kao i izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2001. kako se ovakve situacije ne bi ponovile.

U predmetu *Olujić protiv Hrvatske*⁴⁵ koji je potaknuo pitanje skladnosti odredaba Zakona o državnom sudbenom vijeću koji je tada bio na snazi s EKLJP-om raspravljalo se o nepristranosti. Nakon utvrđene povrede čl. 6 taj zakon je izmijenjen kako bi se i osigurala veća nepristranost hrvatskih sudova. Sve se to odrazilo i na rad Ustavnog suda Republike Hrvatske. Tako je postignut napredak u rješavanju pitanja nepristranosti sudova posebice stoga što je Ustavni sud počeo primjenjivati iste kriterije kao i ESLJP pri odlučivanju o nezavisnosti i nepristranosti sudova. U navedenom predmetu ESLJP ispitivao je povredu nepristranosti tri člana Državnog sudbenog vijeća zato što su tijekom stegovnog postupka protiv podnositelja davali intervju, objavljene u dvjema različitim nacionalnim novinama, izražavajući nesklonost prema podno-

45 *Olujić protiv Hrvatske*, presuda, 5. veljače 2009, br. 22330/05.

sitelju. Podnositelj je bio sudac i predsjednik Vrhovnoga suda Republike Hrvatske. Bio je i član Državnog sudbenog vijeća (dalje: DSV). DSV je pokrenuo stegovni postupak protiv podnositelja, a on je podnio zahtjev za izuzeće iz rada na predmetu tri člana DSV-a zbog toga što je smatrao da su stvorili mišljenje o njegovoj krivnji prije okončanja postupka što je bilo dovoljno za utvrđenje njihove nepristranosti i povrede čl. 6.

U predmetu *Parlov – Tkalčić protiv Hrvatske*⁴⁶ podnositeljica je prigovorila da nacionalni sudovi koji su njezin predmet rješavali u građanskom postupku zbog stjecanja bez osnove nisu bili nepristrani, posebno zbog toga što je predsjednik drugostupanjskog suda prethodno protiv nje bio podnio kaznenu prijavu. ESLJP smatra da osobna nepristranost sudaca koji su odlučivali o podnositeljičinoj žalbi u ovome predmetu nije upitna, te smatra da se prigovor o pomanjkanju nepristranosti mora ispitati s polazišta testa objektivne nepristranosti. ESLJP nije utvrdio da je stvarnost situacije u ovome predmetu bila u sukobu s pravom podnositeljice na suđenje pred nepristranim sudom s aspekta vanjskog dojma. Ponavlja da su pojmovi nezavisnosti i objektivne nepristranosti usko povezani te da ih je ponekad teško odijeliti. U odnosu na pitanje nezavisnosti ponavlja da je potrebno uzeti u obzir način imenovanja sudaca tog suda i njihov mandat, postojanje zaštite od vanjskih pritisaka te ostavlja li on vanjski dojam nezavisnosti. Međutim, sudačka nezavisnost zahtijeva da nijedan sudac ne smije biti izložen neprimjerenim utjecajima koji dolaze ne samo izvan pravosuđa, već i iznutra. Ta unutarnja sudačka nezavisnost zahtijeva da suci ne budu izloženi uputama i pritiscima drugih sudaca ili osoba poput predsjednika suda ili predsjednika sudskog odjela. Ako nema dostatne zaštite koja osigurava nezavisnost sudaca unutar pravosudnoga sustava, a osobito u odnosu na njihove nadređene u pravosudnim tijelima, ESLJP bi mogao zaključiti da su sumnje podnositelja glede (nezavisnosti i) nepristranosti suda objektivno opravdane. Dakle, ispitivalo se jesu li suci, koji su bili članovi vijeća koje je odlučivalo o žalbi bili dovoljno nezavisni o predsjedniku tog suda. ESLJP je zaključio da je hrvatsko zakonodavstvo koje je bilo na snazi u relevantno vrijeme predviđalo odgovarajuću zaštitu od proizvoljnog izvršavanja dužnosti predsjednika suda vezanih uz (pre)raspodjelu predmeta u rad sucima. Nadalje, ispitao je je li bilo kakvih drugih elemenata u (hijerarhijskom) odnosu između sudaca koji su odlučivali o žalbi podnositeljice i predsjednika suda, koji su mogli ograničiti njihovu

46 *Parlov – Tkalčić protiv Hrvatske*, presuda, 22. studeni 2009, br. 24810/06.

unutarnju nezavisnost. ESLJP je smatrao da je hrvatsko zakonodavstvo u relevantno vrijeme imalo odgovarajuće mehanizme za sprječavanje neprimjerenih uplitanja koja su dolazila iz samoga pravosuđa, te da se za ovlasti što su ih predsjednici sudova imali nije moglo opravdano smatrati da idu na štetu unutarnje nezavisnosti sudaca ili da izazivaju strah od posljedica izražavanja vlastitog mišljenja koji je mogao narušiti njihovu unutarnju nezavisnost. Suci koji su ispitivali žalbu podnositeljice bili su dovoljno nezavisni o predsjedniku tog suda. Stoga, strahovi podnositeljice glede pomanjkanja nepristranosti suda nisu bili objektivno opravdani pa nije došlo do povrede čl. 6.

4. ZAKLJUČAK

Osnova vladavine prava i demokratskog uređenje počiva na trodiobi vlasti. Kako bi se ona doista ostvarila nezavisnost i nepristranost sudova moraju biti uobličeni kao temeljna pravna načela ne samo u teoriji već i u primjeni i praksi. Od osamostaljenja Republike Hrvatske 1990. pa do danas intenzivno se radilo na ostvarenju ovoga načela, budući da je za vrijeme bivšeg socijalističkog režima bilo dominantno načelo jedinstva vlasti. U kreiranju početne ustavne i zakonske regulaciji ovog načela uvelike je doprinijela sudska praksa ESLJP, budući da je Republika Hrvatska postala strankom EKLJP 1997. Prihvaćanjem i primjenom te sudske prakse i Ustavni sud Republike Hrvatske je počeo primjenjivati, a i danas primjenjuje kriterije prema kojima se utvrđuje je li došlo do povrede nezavisnosti i nepristranosti sudova, a koji su detaljno obrađeni u ovom radu. Stoga, može se reći da je nezavisnost i nepristranost sudova temeljno pravno načelo u Republici Hrvatskoj koje kao takvo štiti i Ustavni sud. Nadalje, kako bi ono doista jamčilo trodiobu vlasti nužno je između ostalog pratiti, poznavati i primjenjivati sudska praksa ESLJP. Stoga, može se reći da je stvoren kodeks „minimalnih standarda“ o nezavisnosti i nepristranosti sudova na globalnoj razini koji potvrđuje važnost ovog temeljnog pravnog načela.

Sanja Grbić, PhD

Assistant Professor at the University of Rijeka, Faculty of Law

INDEPENDENCE AND IMPARTIALITY OF
TRIBUNALS ACCORDING TO ARTICLE 6 OF THE
EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS:
FUNDAMENTAL PRINCIPLE OF LAW

Summary

Independence and impartiality of the tribunal is fundamental for the division of government into three branches and as such exists as a fundamental principle of law, which in fact in theory and practice allows for independence and impartiality of the tribunals. In this paper, the author emphasizes the importance of Article 6 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, which refers to the right to a fair trial conducted by an independent and impartial tribunal. The complexity of the subject matter has led the author to the use of a methodological approach that analyzes the case law of the European Court of Human Rights in relation to the independence and impartiality of the tribunals according to Article 6. This jurisprudence has established a number of principles and criteria that enable the realization and improvement of the implementation of this fundamental principle of law.

Key words: *Tribunal. – Independence. – Impartiality. – European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.*